

Skeptikerns bokhylla

Vi fortsätter serien om böcker som är kritiska mot pseudovetenskap. Den här gången handlar det om ytterligare en bok om UFO, samt om böcker om von Däniken, Velikovsky, Bermudatriangeln och Perpetuum mobile.

Eugen Semitjov har skrivit boken De otroliga tefaten (1974), vars omslag ger ett lika ufologiskt intryck som titeln. Men det är en kritisk bok, och en mycket välskriven sådan. Den journalistiska stilen och de många illustrationerna gör detta till en lättläst bok, som man skulle önska att varje ufointresserad tonåring fick tillfälle att läsa innan han ger sig in i någon tefatsklubb. Ett stort antal ufo-fall går igenom i boken, varav flera svenska fall som man inte så lätt får fakta om från andra håll. En skönhetsfläck är att det korta avsnittet om påstådda forntida astronautbesök svävar onödigt mycket på målet.

Erich von Dänikens teori om forntida astronauter hör till de pseudovetenskapliga riktningar som blivit grundligast vederlagd. Det finns vid det här laget både en omfattande tidskriftslitteratur i ämnet och ett flertal böcker som sammanfattar kritiken. I Folkvett nr 2/84 recenserades Walter Hain, Irrwege der Geschichte (1981). Det är den mest

fullständiga sammanfattningen hittills av kritiken av von Däniken.

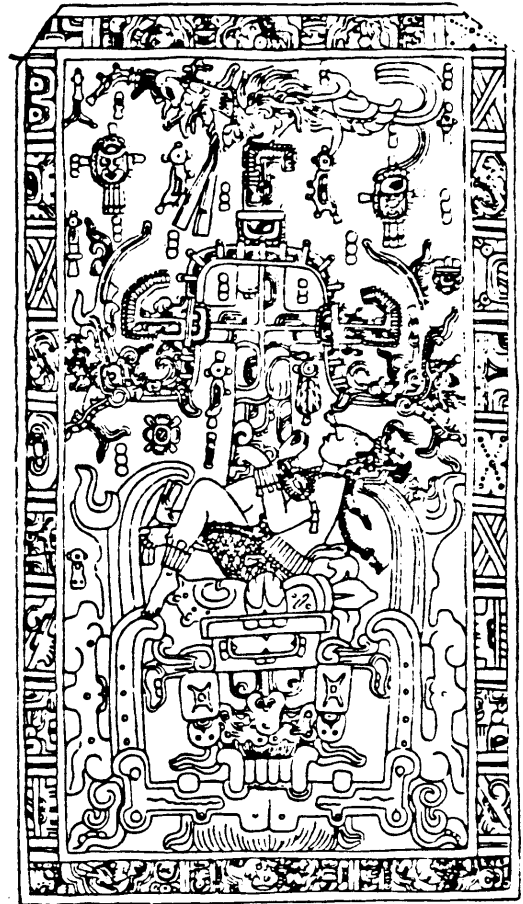
En alldeles utmärkt bok på svenska är Gerhard Gadow, Olösta forntidsgåtor (1974). En likvärdig bok på engelska är Ronald Story, The Space-Gods Revealed (1976). Båda dessa böcker går igenom de mest kända av von Dänikens argument och avmystifierar dem.

Willy Wegner har skrivit boken Däniken i søgelyset (Köpenhamn 1977), som mera grundligt går in på fem av von Dänikens argument. Störst utrymme ägnar han åt sarkofagloket i Palenque (Mexico), som von Däniken har tolkat som en bild av en rymdfarare i ett rymdskepp. I själva verket återger bilden en rad kulturtypiska symboler, som intet har med rymdskepp att skaffa.

En annan dansk skrift av intresse i detta sammanhang är Per Andersen, Cheops, pi og talmanipulationer (Ålborg 1982). Den handlar om de försök som gjorts att utvinna hemlig kunskap ur Cheopspyramidens mått. Det har

t ex gjorts ett stort nummer av att pyramidens höjd är ganska exakt en miljarddel av jordens avstånd till solen. (Närmare bestämt 1,8 % mindre än jordens medelavstånd till solen.) Många har av detta velat dra slutsatsen att egyptierna visste avståndet till solen. Denna slutsats är emellertid inte hållbar. För varje byggnad på jorden finns det åtskilliga mått som kan jämföras med ett stort antal astronomiska och andra vetenskapliga sifferuppgifter. Det är knappast möjligt att bygga en pyramid (eller förden delen en sommarstuga) utan att ett eller annat mått råkar sammanfalla med någon vetenskapligt intressant siffra.

Detta förhållande gör det också mycket svårt att bedöma om gamla monument (t ex Stonehenge) har byggts efter astronomiska principer eller inte. Genom systematiska mätningar på många olika monument av samma slag har man emellertid i en del fall kunnat slå fast att byggarna haft astronomiska avsikter. Den lika fascinerande som fallgropsfyllda vetenskap som sysslar med dessa ting kallas astroarkeologi. Det finns en utmärkt populär sammanfattning av metoder och resultat i denna forskning, In Search of Ancient Astronauts (1979), som redigerats av E C Krupp. Bokens sista kapitel vederlägger olika villfarelser med anknytning till astroarkeologi, bl a en del som förts fram av von Däniken. Men läs hela boken, det är fascinerande läsning!

Denna bild på ett sarkofaglock i Palenque, Mexico, har av von Däniken tolkats som en astronaut i ett rymdskepp. I själva verket är det en avlidne regent, Pacal, omgiven av olika Mayasymboler.

Immanuel Velikovsky (1897-1979) är en amerikan som lagt fram en teori om kollisioner mellan Jorden, Venus och Mars. Hans teori "förklarar" vissa gammaltestamentliga berättelser, så t ex ska Röda havet ha delat sig på grund av att Venus for förbi i närheten av jorden och då utövade dragningskraft på jorden.

Några av de viktigaste kritiska texterna om Velikovsky har översatts till danska av Jens Laigaard och Willy Wegner och samlats i den av Laigaard redigerade skriften Velikovsky i søgelyset (1984).

En utförlig kritik av Velikovskys astronomiska påståenden finns i boken Brocas hjärna (1982) av Carl Sagan. Där finns också korta avsnitt om UFO och om Siriuslegenden. Den sistnämnda är en berättelse hos Dogonfolket i Mali om att Siriusstjärnan har en följeslagare. Berättelsen nedtecknades på 1930-talet. Sirius har verkligen en följeslagare, en vit dvärg. Den sågs först i teleskop år 1862. Dogonfolkets legend har tagits som belegg för forntida kontakter med utomjordiska besökare. Sagan påvisar varför detta argument inte håller.

Ett triangelformat havsområde mellan Puerto Rico, Bermudaöarna och södra Florida går under namnet Bermudatriangeln. Charles Berlitz påstod i boken Dödens triangel att ett stort antal fartyg och flygplan försvunnit under mystiska omständigheter i detta område. Flygpiloten Larry Kusche har gått till källorna och granskat Berlitz påståenden. I boken The Bermuda Triangle Mystery Solved (1975) redovisade han resultatet. Många av de farkoster som enligt Berlitz skulle ha gått under i Bermudatriangeln vid stiltje gick i

själva verket till botten vid mycket svår väderlek. Andra farkoster förolyckades på andra håll, i ett fall invid Irlands kust trots att Berlitz förlade olyckan till Bermudatriangeln. När alla de felaktiga uppgifterna korrigerats, återstår ingen onormalt hög olycksfrekvens i Bermudatriangeln.

Kusches bok hör till de bäst sålda av de böcker som kritiserar pseudovetenskap. Över 700 000 exemplar har sålts. Ändå är upplagan liten jämfört med Berlitz bok, som sålts i över fem miljoner exemplar och översatts till ett tjuugotal språk.

Till slut skulle jag vilja rekommendera en bok som säljs av postorderfirman Clas Ohlson i Insjön, nämligen Perpetuum Mobile och andra mysterier (u.å.) av Hjalmar Larsson. Där presenteras en lång rad olika förslag till evighetsmaskiner, med lättbegripliga förklaringar av varför de inte fungerar. Dessutom finns korta avsnitt om UFO, slagrutor och astrologi.

Sven Ove Hansson